UO‘K: 9 (571.1)

DAVRIY MATBUOTDA XOTIN-QIZLAR TADBIRKORLIGI VA IQTISODIY FAOLLIGINING YORITILISHI

(2011–2012-yillar “Iqbol” gazetasi materiallari asosida)

D.T. Sobirova

Maqolada xotin-qizlar tadbirkorligi, fermerlik, hunarmandchilik, uy mehnati va bandlik masalalarining davriy matbuotda yoritishi muammosi “Iqbol” gazetasining 2011–2012-yillardagi materiallari asosida tahlil qilingan. Davriy matbuot ma’lumotlari davlat dasturlari hamda ilmiy adabiyotlar bilan qiyoslangan. Gazeta xabarlarining manbashunoslik imkoniyatlari, tahririy tanlov xususiyatlari, mazmuniy yo‘nalishlari va ayrim statistik tafovutlari aniqlangan.

Kalit so‘zlar: *“Iqbol” gazetasi, Andijon, xotin-qizlar, tadbirkorlik, fermerlik, hunarmandchilik, bandlik, davriy matbuot.*

В статье на основе материалов газеты «Икбол» за 2011–2012 годы анализируется освещение женского предпринимательства, фермерства, ремесленничества, надомного труда и занятости. Публикации периодической печати сопоставляются с государственными программами и научной литературой. Выявляются источниковедческие возможности газетных материалов, особенности редакционного отбора и тематической направленности публикаций, а также отдельные статистические несоответствия.

Ключевые слова: *газета «Икбол», Андижан, женщины, предпринимательство, фермерство, ремесленничество, надомный труд, занятость, периодическая печать.*

KIRISH

O‘zbekiston mustaqillikka erishgandan keyingi davrda xo‘jalik yuritish tartiblarining o‘zgarishi aholining mehnat bilan bandligi, xususiy mulkchilik va kichik tadbirkorlikning rivojlanishiga ta’sir etgan edi. Mazkur jarayon xotin-qizlarning iqtisodiy hayotdagi ishtirokiga ham ta’sir qilgan. Davlat korxonalari va muassasalarida yollanma mehnat bilan band bo‘lgan xotin-qizlar orasida kichik korxona tashkil etish, hunarmandchilik, uy mehnati va fermer xo‘jaligini yuritish hollari ham kengayib borgan edi. Hududiy matbuot bu jarayonning ayrim tomonlarini muntazam qayd etib borgan.

Davriy matbuot ma’lumotlarini tarixiy manba sifatida o‘rganishda fakt bilan tahririyat talqinini bir-biridan ajratish zarur. N.M.Xudoyorov va S.S.Ro‘ziboyev “tarixiy bilimning haqqoniyligi, avvalo, manbaning ishonchliligiga bog‘liq” deb qayd etganlar [1. B. 448]. Mualliflar zamondosh yoki bevosita guvoh tomonidan berilgan ma’lumot ham uning qarashlari, manfaatlari va ruhiy holatidan holi bo‘lmasligini ta’kidlaganlar [1. B. 448–449]. “Iqbol” materiallari ham shu talab asosida tekshirildi.

Mavjud adabiyotlarda O‘zbekistondagi xotin-qizlarning bandligi, oiladagi o‘rni, tadbirkorligi va institutsional sharoitlari o‘rganilgan [2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12]. Andijon viloyatida chop etilgan “Iqbol” gazetasining 2011–2012-yillardagi materiallari esa xotin-qizlar tadbirkorligiga oid tarixiy manbalar doirasida maxsus tahlil qilinmagan edi. Mazkur maqolada ushbu masala davriy matbuot materiallari asosida o‘rganildi.

MATERIAL VA USULLAR

Tadqiqotning asosiy manbasini Andijon viloyatida nashr etilgan “Iqbol” gazetasining 2011–2012-yillardagi materiallari tashkil etadi. 2011-yilga oid jami 707 ta gazeta materiali ko‘rib chiqilib, ulardan tadbirkor xotin-qizlar faoliyatiga bevosita bag‘ishlangan 22 ta material alohida ajratib olindi. 2012-yil materiallari esa oilaviy tadbirkorlik va hunarmandchilik mavzularidagi o‘zgarishlarni qiyosiy tahlil qilish maqsadida tadqiqotga jalb etildi.

Manbalarni o‘rganishda tarixiy-qiyosiy, xrono-

logik, manbashunoslik tahlili va kontent-tahlil usullaridan foydalanildi. Gazeta materiallari sana, son, muallif, qahramon, faoliyat turi hamda keltirilgan miqdoriy ma'lumotlar asosida guruhlandi. Statistik ko'rsatkichlar gazeta xabarlarida keltirilgan shaklda qayd etilib, ular o'rtasidagi ichki tafovutlar alohida tekshirildi. Tahririy baholar bevosita faktik ma'lumotlardan ajratilgan holda o'rganildi.

Qiyosiy tahlilda 2011- va 2012-yillardagi davlat dasturlari, Osiyo taraqqiyot banki, BMT Taraqqiyot dasturi va Xalqaro mehnat tashkiloti materiallari jalb etilgan [2, 3; 6, 7, 8, 9, 10; 13, 14]. Xorijiy ilmiy ishlardan postsovet davrida xotin-qizlar mehnati va tadbirkorligi bilan bog'liq umumiy jarayonlarni aniqlashda foydalanildi [4, 5, 6; 12; 15]. Keyingi davr ma'lumotlari 2011–2012-yil holatini bevosita tasdiqlash uchun emas, jarayonning davomiy tomonlarini qiyoslash uchun olindi.

NATIJALAR

Tahlil davomida 2011-yilda "Iqbol" gazetasida chop etilgan 707 ta materialning 22 tasi bevosita tadbirkor xotin-qizlarga bag'ishlangan. Bu umumiy materiallarning qariyb 3,1 foizini tashkil etadi. Mazkur maqolalarda kichik biznes, fermerlik, uy mehnati, hunarmandchilik va yangi ish o'rinlari tashkil etish masalalari ko'proq yoritilgan.

Gazetada tadbirkor ayollarning faoliyati faqat shaxsiy daromad bilan cheklanmagan edi. S.Xudoyberdiyeva, Y.Davronova va M.Isroilova faoliyatiga oid materiallarda yollanma ishchilar, yer maydoni va xo'jalik faoliyati haqida ma'lumotlar berilgan [16, 17]. Ayrim ayollar pedagoglik, jamoat ishlari yoki deputatlik faoliyatini xo'jalik ishlari bilan birga olib borganligi qayd etilgan.

Manbalarni tekshirish jarayonida ayrim statistik tafovutlar aniqlangan. M.To'ychiyeva materialida jami 1146 nafar ayol ish bilan ta'minlangani yozilgan bo'lsa-da, alohida yo'nalishlar bo'yicha berilgan 420, 611, 207 va 77 raqamlarining yig'indisi 1315 nafarni tashkil etgan [18]. Bu ma'lumot rasmiy statistik hisob darajasida emas, gazeta xabari doirasida qabul qilingan.

2011- va 2012-yil materiallari o'rtasida mavzuga oid muayyan farqlar ham kuzatiladi. 2011-yilda kichik biznes, fermerlik va aholi bandligini ta'minlash masalalariga ko'proq o'rin ajratilgan bo'lsa, 2012-yilda oilaviy tadbirkorlik, hunarmandchilik va uy mehnatiga oid materiallar soni ko'paygan.

MUHOKAMA

O'zbekiston mustaqilligining dastlabki yilligida xotin-qizlarning mehnat bilan bandligi va kichik tadbirkorlikdagi ishtiroki davlat iqtisodiy siyosatining tarkibiy yo'nalishlaridan biri bo'lgan. Bozor munosabatlarining qaror topishi davomida oilaning daromad manbalari o'zgargan, xususiy mehnat, kichik korxona, hunarmandchilik va fermer xo'jaligi bilan shug'ullanish imkoniyatlari kengayib borgan. 2000-yillarning ikkinchi yarmidan boshlab xotin-qizlar tadbirkorligi davlat dasturlari, mahalliy boshqaruv organlari va matbuot materiallarida muntazam yoritila boshlangan [2, 3; 13, 14].

2011-yilning "Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik yili" deb e'lon qilinishi "Iqbol" gazetasidagi materiallarning mavzu-mundarijasiga ham ta'sir ko'rsatgan. PQ–1474-son qarorda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish, aholi bandligini oshirish hamda yangi ish o'rinlarini tashkil etishga doir vazifalar belgilangan [18]. 2011-yil davomida bir mavzuga oid 22 ta alohida materialning e'lon qilinishi tahririyatning mazkur masalaga muntazam murojaat qilganini ko'rsatadi.

2011-yilning 1-sonida M.To'ychiyevaning "Ayol tadbirkor bo'lsa..." maqolasi chop etilgan [18]. Unda xotin-qizlarning mehnat faoliyati oiladagi vazifalar bilan uzviy bog'liq holda aks ettirilgan. Muallif ayolning tadbirkorlik bilan shug'ullanishini oila daromadini oshirish, farzandlar tarbiyasi va mahalladagi ijtimoiy muhit bilan birgalikda talqin qilgan. Maqolada "sog'lom ona" va "ishbilarmon ayol" tushunchalari bir-biriga qarama-qarshi qo'yilmagan [18]. Shu jihatdan, ayolning mehnat faoliyati oila doirasidan tashqariga chiqsa-da, uning oiladagi vazifalari va ijtimoiy roli bilan uzviy aloqada yoritilgan.

Mazkur masala mustaqillikdan avvalgi va keyingi davrlar qiyoslangan tadqiqotlarda ham uchraydi. Sh.Akiner Markaziy Osiyo xotin-qizlarining XX asr oxiridagi ahvolini an'ana va zamonaviylik o'rtasidagi murakkab munosabatlar bilan bog'lagan [15. B. 261]. V.Agadjanian va E.Makarova O'zbekistondagi postsovet davr o'zgarishlarida avvalgi davrdan qolgan tartiblar bilan yangi iqtisodiy sharoit bir paytda mavjud bo'lganini qayd etgan [12. B. 447]. Mazkur tadqiqotlarda tadbirkorlik bosh masala bo'lmagan, biroq oilaviy munosabatlar va xotin-qizlarning jamiyatdagi o'rni keskin uzilish yo'li bilan emas, asta-sekin o'zgarib borganligi bayon etilgan.

F.Velter va D.Smallbone O'zbekistonga oid materiallar asosida olib borgan tadqiqotida o'tish davridagi ijtimoiy holat xotin-qizlar tadbirkorligiga kuchli ta'sir etganini qayd qilgan [5. B. 505–520]. Ularning E.Akulay,

N.Isakova va N.Shakirova bilan birgalikdagi avvalgi ishida Ukraina, Moldova va O‘zbekistonga oid materiallar qiyoslanib, postsovet davrida xotin-qizlarning tadbirkorlikka kirib kelishi ish bilan bandlikdagi o‘zgarishlar hamda qo‘shimcha daromadga bo‘lgan ehtiyoj bilan bog‘langan edi [4. B. 243–269]. “Iqbol” gazetasida ham tadbirkor ayol avvalo daromad topuvchi va ish bilan band bo‘lgan fuqaro sifatida yoritilgan.

M.To‘ychiyeva keltirgan ma’lumotlarda xotin-qizlar bandligi masalasiga alohida e’tibor qaratilgan. Maqolada 2010-yilda 1109 nafar ishsiz ayolni ish bilan ta’minlash rejalashtirilgani, 11 oy davomida esa 1146 nafar ayol ishga joylashtirilgani qayd etilgan [18]. Keyingi ma’lumotlarda 420 nafar ayol kichik korxona va mikrofirmalarga, 611 nafari uy mehnatiga, 207 nafari fermer xo‘jaliklariga, 77 nafari esa ishlab chiqarish hamda ijtimoiy infratuzilma bilan bog‘liq ishlarga joylashtirilgani ko‘rsatilgan [1].

Mazkur ma’lumotlarda ichki tafovut mavjud. 420, 611, 207 va 77 raqamlarining yig‘indisi 1315 kishini tashkil etadi, holbuki maqolada umumiy natija 1146 kishi deb ko‘rsatilgan. Shu sababli gazeta xabaridagi raqamlarni boshqa hisobot hujjatlari bilan qiyoslamasdan to‘liq statistik dalil sifatida qabul qilish mumkin emas. Biroq gazeta materialining ahamiyati xotin-qizlarni ish bilan ta’minlashda kichik korxonalar, uy mehnati va fermer xo‘jaliklari kabi yo‘nalishlardan foydalanilgani qayd etilganligida namoyon bo‘ladi.

D.Qambarovaning “O‘z biznesimni yo‘lga qo‘ydim” sarlavhali maqolasida ham xotin-qizlarning mustaqil mehnat faoliyatiga kirib borishi yoritilgan [3]. Bunday maqolalarda tadbirkorlik ishsizlikdan chiqish, o‘z mehnati bilan daromad olish va boshqa kishilarni ishga jalb etish bilan bog‘langan. F.Velter va D.Smallbone tadqiqotlarida ham tadbirkorlik shaxsning xohishigagina bog‘liq bo‘lmay, oila, mahalliy ijtimoiy munosabatlar, moliyaviy imkoniyatlar va mavjud tartiblar bilan uzviy bog‘liq ekani tahlil etilgan [4, 5].

2001-yilda Osiyo taraqqiyot banki tayyorlagan hisobotda xotin-qizlar mehnati va daromadi, ularning iqtisodiy resurslardan foydalanishi bilan bog‘liq masalalar alohida o‘rganilgan [2]. 2005-yilgi mamlakat gender holatini baholash bo‘yisha xulosada bandlik, ishlab chiqarish resurslari va ijtimoiy himoyadan foydalanish masalalari maxsus boblarda berilgan [16]. Demak, xotin-qizlarning iqtisodiy faolligi 2011-yilda birdan paydo bo‘lgan masala bo‘lmagan, avvalgi o‘n yillikda ham iqtisodiy va ijtimoiy siyosat doirasida muhokama qilingan.

Gazetada fermer xotin-qizlar faoliyatiga ham alohida e’tibor qaratilgan. Z.Abdullayevaning “Fermerlik – farovonlik yo‘li” maqolasida Sohibaxon Xudoyberdiyevaning 25 nafar ayol va 8 nafar erkakni ish bilan ta’minlagani qayd etilgan [16]. Yorqinoy Davronova haqidagi materialda esa 1999-yilda tender orqali olingan 11 gektar yer maydoni 2011-yilga kelib 86 gektarga yetgani, ishchilarga 150 ming so‘mdan 400 ming so‘mgacha oylik ish haqi to‘langani ko‘rsatilgan. Mazkur ma’lumotlar ayrim xotin-qizlar boshchiligidagi fermer xo‘jaliklarida oilaviy mehnat bilan bir qatorda yollanma ishchi mehnatidan ham foydalanilganini ko‘rsatadi.

Fermer ayolning xo‘jalik rahbari bo‘lishi gazeta uchun alohida mavzu bo‘lgan. Bunda ayolning dalada mehnat qilishi emas, yer maydoni, ishchi kuchi va ishlab chiqarish bilan bog‘liq tashkiliy ishlarni olib borishi asosiy o‘ringa chiqarilgan. Manbada bevosita berilmagan boshqaruv usullarini unga yuklash to‘g‘ri bo‘lmagan. Gazeta yer maydoni, ishchilar soni, ishlab chiqarish va ayrim daromad ko‘rsatkichlarini bergan. Tahlil ham shu ma’lumotlar chegarasida olib borilgan.

R.Hayitboyevaning Muborakxon Isroilova faoliyatiga bag‘ishlangan maqolasida uning xo‘jaligida 30 nafardan ziyod ishchi mehnat qilgani, yer maydoni 36 gektardan 51 gektargacha kengaygani va ipakchilik ishlari olib borilgani qayd etilgan [17]. U O‘zLiDeP tuman kengashining “Ayollar qanoti”ga rahbarlik qilgani va xalq deputatlari tuman kengashi deputati bo‘lganligi ham yozilgan [17]. Bu ma’lumotlar bir xo‘jalik rahbarining iqtisodiy ish bilan jamoat ishini birga olib borganini tasdiqlaydi.

“Iqbol” gazetasidagi materiallarda hunarmandchilik masalasiga ham alohida o‘rin berilgan. Sh.Keldiyevning Poshshoxon Madaminova faoliyatiga bag‘ishlangan “Hunarli xor bo‘lmas...” maqolasi bunga misol bo‘la oladi [20]. Hunarmandchilik xotin-qizlarning oila sharoitida daromad topish imkoniyatlaridan biri bo‘lgan. Bu faoliyatning ayrim turlari avvaldan shakllangan uy mehnati an’analariga tayangan bo‘lsa, yangi bozor sharoitida mahsulotlarni sotish va daromad olish bilan chambarchas bog‘langan.

D.Kandiyoti O‘zbekistonning postsovet davridagi institutsional tuzilishini o‘rganib, sovet davridan qolgan tashkilotlar va yangi tuzilmalar bir vaqtning o‘zida faoliyat yuritganini qayd etgan [6. B. 31–48]. “Iqbol” gazetasi materiallarida tuman xotin-qizlar qo‘mitalarining ayollarni ishga joylashtirish, ularni tadbirkorlikka jalb etish va maslahat xizmatlarini tashkil etish bilan bog‘liq faoliyati ham yoritilgan. Bu holat hududda tadbirkorlikning rivojlanishi faqat alohida shaxslarning tashabbuslari bilan cheklanmaganini, balki mahalliy idoralar ham mazkur jarayonga jalb etilganini ko‘rsatadi.

2014-yilgi Osiyo taraqqiyot banki hisobotida O‘zbekistonda xotin-qizlarning iqtisodiy imkoniyatlarini kengaytirishga doir ishlar olib borilganligi, ayni paytda iqtisodiy imkoniyatlardan foydalanishdagi cheklanishlar saqlanib qolgani qayd etilgan [7]. BMT Taraqqiyot dasturining 2014-yilda tayyorlangan “Tadbirkor ayol portreti” nomli tadqiqoti tadbirkor ayollarning amaliy tajribasiga bag‘ishlangan [8]. Mazkur tadqi-

qotlar 2011-yildan keyin tayyorlangan bo‘lsa ham, “Iqbol” gazetasi materiallaridagi mehnat, daromad va xo‘jalik yuritish masalalarini keyingi davr bilan qiyoslashga yordam beradi.

2018-yilda Osiyo taraqqiyot banki tomonidan tayyorlangan hisobotda xotin-qizlarning iqtisodiy faolligini kengaytirish, bandligini ta’minlash va daromad olish imkoniyatlarini oshirish bilan bog‘liq masalalar tahlil qilingan [9]. 2019-yilda BMT Taraqqiyot dasturi tomonidan Andijon, Buxoro, Jizzax viloyatlari hamda Qoraqalpog‘istonda 115 nafar tadbirkor ayol ishtirokida o‘tkazilgan so‘rov va suhbatlar natijalari e’lon qilingan [10]. Tadqiqot doirasida xotin-qizlarning tadbirkorlik faoliyatiga ta’sir ko‘rsatuvchi institutsional, tarmoq va individual xarakterdagi to‘siqlar o‘rganilgan. Mazkur manbalar 2011-yildagi holatni bevosita tavsiflash uchun emas, balki ushbu davrda kuzatilgan jarayonlarni keyingi yillardagi tendensiyalar bilan qiyosiy tahlil qilish maqsadida jalb etildi.

Xalqaro mehnat tashkilotining 2020-yilgi tadqiqotida O‘zbekistondagi xotin-qizlarning mehnat bozori, bandligi, mehnat sharoiti va ijtimoiy himoyasiga oid ma’lumotlar umumlashtirilgan [11. B. 77]. Undagi ma’lumotlar xotin-qizlarning ish bilan bandligi va oilaviy majburiyatlari masalasi keyingi yillarda ham dolzarb bo‘lganini ko‘rsatadi. “Iqbol” gazetasidagi 2011–2012-yil materiallari esa mazkur jarayonning avvalgi bosqichiga tegishli bo‘lgan.

2011-yil materiallarida tadbirkor ayolning faoliyati ko‘p hollarda boshqa kishilarni ish bilan ta’minlash bilan bog‘langan edi. Sohibaxon Xudoyberdiyeva, Yorqinoy Davronova va Muborakxon Isroilova haqidagi maqolalarda ishchilar sonining alohida berilishi shu yo‘nalishga tegishli bo‘lgan [16, 17]. 2011-yil davlat dasturida ham bandlik va yangi ish o‘rinlari kichik biznes bilan birga olib borilgan [13]. Gazeta tahririyati tadbirkorning muvaffaqiyatini uning o‘z daromadi bilangina emas, boshqa odamlarning bandligiga qo‘shgan hissasi bilan ham bog‘lagan.

2011-yil materiallarida maxsus ijtimoiy korxona, foydani qayta taqsimlash yoki alohida huquqiy maqom haqida ma’lumot berilmagan. Gazeta tadbirkorning mahalla, ishchilar va ehtiyojmand oilalar oldidagi mas’uliyatiga ma’naviy mezon sifatida qaragan.

2012-yilda mavzuning yoritilishida muayyan mazmuniy siljishlar kuzatiladi. “Mustahkam oila yili” Davlat dasturida oila institutini mustahkamlash, yosh oilalarning huquqiy va ijtimoiy-iqtisodiy manfaatlarini qo‘llab-quvvatlash bilan bog‘liq vazifalar belgilangan [14]. “Iqbol” gazetasi materiallarida ham oilaviy tadbirkorlik, hunarmandchilik va uy mehnatiga oid mavzularning salmog‘i ortgan. Biroq mazkur o‘zgarishni xotin-qizlarning tadbirkorlik faoliyati susayishi deb talqin qilish uchun yetarli asos mavjud emas. Mazkur holat, avvalo, tahririyatning 2012-yilgi Davlat dasturida belgilangan ustuvor yo‘nalishlarga muvofiq mavzu tanlashga ko‘proq e’tibor qaratgani bilan izohlanadi.

2011–2012-yillardagi materiallarni kompleks o‘rganish “Iqbol” gazetasida xotin-qizlar tadbirkorligi bir necha yo‘nalish doirasida aks ettirilganini ko‘rsatadi. Ayrim maqolalarda kichik korxonalar va uy mehnati, boshqa materiallarda esa fermerlik, hunarmandchilik, bandlik hamda jamoat faoliyati masalalariga murojaat qilingan. Tadbirkor ayollar haqidagi maqolalarning aksariyatida faoliyatida muayyan natijalarga erishgan shaxslar qahramon sifatida tanlangan. Aksincha, faoliyatdagi muvaffaqiyatsizlik, qarzdorlik, kredit olish bilan bog‘liq muammolar yoki xo‘jaliklarning tugatilishi kabi holatlarga oid materiallar tahlil qilingan sonlarda juda kam uchraydi. Mazkur xususiyat gazeta materiallarini xotin-qizlar tadbirkorligining umumiy iqtisodiy holatini to‘liq aks ettiruvchi manba sifatida baholashda ehtiyotkorlikni talab qiladi.

Gazeta materiallarining yana bir o‘ziga xos jihati muvaffaqiyatga erishgan xotin-qizlar faoliyatining shaxsiy hayotiy misollar asosida ochib berilganidadir. Irodaxon Abdurazzoqova, Sohibaxon Xudoyberdiyeva, Yorqinoy Davronova va Muborakxon Isroilova haqidagi materiallar mazkur yondashuv asosida tayyorlangan. Bunday biografik xarakterdagi maqolalarda statistik ma’lumotlar bilan bir qatorda qahramonlarning mehnat va kasbiy faoliyati, jamoat ishlaridagi ishtiroki haqida ham ma’lumotlar keltirilgan.

Umuman olganda, “Iqbol” gazetasi materiallari 2011–2012-yillarda Andijon viloyatidagi xotin-qizlar tadbirkorligining iqtisodiy natijalarini to‘liq statistik jihatdan baholash uchun yetarli manba hisoblanmaydi. Chunki gazeta xo‘jalik hisobotlari yoki statistik to‘plam vazifasini bajara olmaydi; unda keltirilgan ma’lumotlar tahririy tanlov asosida saralangan va asosan ijobiy mehnat tajribalariga yo‘naltirilgan. Shunga qaramay, mazkur nashr o‘sha davrda xotin-qizlarning qaysi xo‘jalik faoliyati jamoatchilikka namuna sifatida taqdim etilganini, shuningdek, mahalliy matbuotda ayol mehnatining oila, fermerlik, hunarmandchilik va bandlik bilan qanday mazmuniy aloqada talqin etilganini aniqlash uchun muhim davriy manba sifatida ahamiyatlidir.

XULOSA

“Iqbol” gazetasi 2011–2012-yillarda Andijon viloyatidagi xotin-qizlar tadbirkorligining ayrim tomonlarini o‘rganish uchun muhim davriy manbalardan biri bo‘lgan. Gazetada kichik biznes, fermerlik, hunarmandchilik, uy mehnati va bandlik bilan bog‘liq konkret ma’lumotlar muntazam berib borilgan.

2011-yil materiallarida xotin-qizlarning tadbirkorlik faoliyati, asosan, yangi ish o‘rinlari yaratish, fermer xo‘jaliklari va kichik biznesni rivojlantirish masalalari bilan bog‘liq holda aks etgan. 2012-yilda esa oilaviy tadbirkorlik va hunarmandchilik mavzulariga e’tibor kuchaygan. Mazkur farqlar ikki yil uchun qabul qilingan davlat dasturlarida belgilangan ustuvor yo‘nalishlar bilan hududiy matbuot materiallari o‘rtasida muayyan uyg‘unlik mavjudligini ko‘rsatadi.

Gazeta materiallarida, asosan, tadbirkorlik va fermerlik faoliyatida muayyan natijalarga erishgan xotin-qizlar faoliyatiga e’tibor qaratilgan. Xo‘jalik yuritishdagi muvaffaqiyatsizlik, qarzdorlik yoki tadbirkorlik faoliyatining to‘xtatilishi bilan bog‘liq holatlar tahlil qilingan materiallarda deyarli kuzatilmaydi. Shu bois gazeta materiallari viloyatdagi xotin-qizlar tadbirkorligining to‘liq statistik holatini qayta tiklash uchun yetarli manba bo‘lmasa-da, tahririyat tomonidan tanlangan ijobiy mehnat tajribalarini o‘rganish nuqtayi nazaridan muhim manba sifatida baholanadi.

Gazeta materiallaridan foydalanishda statistik ma’lumotlar, tahririy baholar hamda alohida shaxslar faoliyatiga oid ma’lumotlarni boshqa manbalar bilan qiyosiy tekshirish muhim ahamiyat kasb etadi. Manbalarni shu tartibda tekshirish tadqiqot natijalarining ilmiy asoslanganligi va haqqoniyligini ta’minlashga xizmat qiladi.

Adabiyotlar:

1. *Xudoyorov N.M., Ro‘ziboyev S.S.* Tarixiy bilimda haqqoniylik va obyektivlik muammosi // Конференции НУУз. – 2025. – 1(1). – B. 447–450.

2. *Asian Development Bank.* Women in the Republic of Uzbekistan: Country Briefing Paper. – Manila: Asian Development Bank, 2001. – X, 69 p.

3. *Asian Development Bank.* Uzbekistan: Country Gender Assessment. – Manila: Asian Development Bank, 2005.

4. *Welter F., Smallbone D., Aculai E., Isakova N., Schakirova N*. Female Entrepreneurship in Post-Soviet Countries // New Perspectives on Women Entrepreneurs / ed. J.Butler. – Greenwich: Information Age Publishing, 2003. – Pp. 243–269.

5. *Welter F., Smallbone D*. Women’s Entrepreneurship from an Institutional Perspective: The Case of Uzbekistan // International Entrepreneurship and Management Journal. – 2008. – Vol. 4. – No 4. – Pp. 505–520.

6. *Kandiyoti D.* Post-Soviet Institutional Design and the Paradoxes of the “Uzbek Path” // Central Asian Survey. – 2007. – Vol. 26. – No 1. – Pp. 31–48.

7. *Asian Development Bank.* Uzbekistan Country Gender Assessment 2014. – Manila: Asian Development Bank, 2014.

8. *United Nations Development Programme.* Portrait of a Businesswoman. – Tashkent: UNDP, 2014.

9. *Asian Development Bank.* Uzbekistan Country Gender Assessment: Update. – Manila: Asian Development Bank, 2018. – 112 p.

10. *United Nations Development Programme.* Women Entrepreneurs in Uzbekistan: Challenges and Opportunities. – Tashkent: UNDP, 2019.

11. *Omeira M.* Women and the World of Work in Uzbekistan: Towards Gender Equality and Decent Work for All. – Moscow: International Labour Organization, 2020. – XVI, 77 p.

12. *Agadjanian V., Makarova E.* From Soviet Modernization to Post-Soviet Transformation: Understanding Marriage and Fertility Dynamics in Uzbekistan // Development and Change. – 2003. – Vol. 34. – No 3. – Pp. 447–473.

13. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2011-yil 7-fevraldagi PQ–1474-son “Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik yili” Davlat dasturi to‘g‘risida”gi qarori. [Internet manba]. URL: https://lex.uz/docs/-1745082 (Murojaat etilgan sana: 03.09.2025)

14. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2012-yil 27-fevraldagi PQ–1717-son “Mustahkam oila yili” Davlat dasturi to‘g‘risida”gi qarori. [Internet manba]. URL: https://lex.uz/docs/-2022620?ONDATE=07.05.2024 (Murojaat etilgan sana: 24.09.2025)

15. *Akiner, S.* Between Tradition and Modernity: The Dilemma Facing Contemporary Central Asian Women // Post-Soviet Women: From the Baltic to Central Asia / ed. M. Buckley. – Cambridge: Cambridge University Press, 1997. – Pp. 261–304.

16. *Abdullayeva Z.* 2011-yil – “Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik yili”: Fermerlik – farovonlik yo‘li // “Iqbol” gazetasi. 2011-yil 17-mart.

17. *Hayitboyeva R.* Fermer ayollarimiz: Elga suyanib, undan kuch olgan ayol // “Iqbol” gazetasi. 2011-yil 9-iyun.

18. *To‘ychiyeva M.* Ayol tadbirkor bo‘lsa... // “Iqbol” gazetasi. 2011-yil 1- yanvar.
19. *Qambarova D.* O‘z biznesimni yo‘lga qo‘ydim // “Iqbol” gazetasi. 2011-yil 17-mart.
20. *Keldiyev Sh.* Hunarli xor bo‘lmas: Chevar aya // “Iqbol” gazetasi. 2011-yil 24-noyabr.

COVERAGE OF WOMEN’S ENTREPRENEURSHIP AND ECONOMIC ACTIVITY IN THE PERIODICAL PRESS

(Based on materials from the “Iqbol” Newspaper, 2011–2012)

Dilfuza T. Sobirova[1]

Ilmiy xabarnoma. Seriya: Gumanitar tadqiqotlar – Scientific Bulletin. Series: Humanitarian Studies. 2026. 5(97). 61-67.

[1]Andijan State University, Andijan, 170100, str. University, 129 (Uzbekistan). E-mail: agsu_info@edu.uz

Key words: *“Iqbol” newspaper, Andijan, women, entrepreneurship, farming, handicrafts, employment, periodical press.*

The article is examined the coverage of women’s entrepreneurship and economic activity in the Andijan regional newspaper “Iqbol” during 2011–2012. The source base consists primarily of newspaper issues devoted to women engaged in small business, farming, handicrafts, home-based work, and local employment. The newspaper materials were considered not as a complete statistical record of economic life, but as a periodical source that preserved concrete facts together with editorial assessments characteristic of the period.

The study employed source-critical, historical-comparative, chronological, and content-analysis methods. A total of 707 materials published in 2011 were reviewed, among which 22 publications were directly devoted to women entrepreneurs. The articles were grouped by date, author, type of economic activity, biographical information, number of employees, land area, and other quantitative indicators. Where numerical discrepancies occurred within the newspaper itself, the figures were retained as source data and were not treated as verified official statistics without additional corroboration.

The analysis established that the newspaper most frequently connected women’s entrepreneurship with employment, family income, farming, craft production, and the creation of workplaces. Articles about Sohibaxon Xudoyberdiyeva, Yorqinoy Davronova, Muborakxon Isroilova and other women contained data on hired labour, cultivated land, professional activity, and participation in public life. The materials did not separate women’s economic work from family responsibilities; rather, entrepreneurial activity was usually presented together with household, community, and social obligations. This manner of presentation was characteristic of the regional press of the period.

A comparison of the 2011 and 2012 issues revealed a change in thematic emphasis. In 2011, which had been declared the Year of Small Business and Private Entrepreneurship, the newspaper devoted greater attention to small business, farming, employment, and individual work experience. During 2012, the Year of the Strong Family, family business, handicrafts, and home-based forms of employment received greater attention. The shift corresponded to the priorities contained in the state programmes of those years and had also influenced the editorial selection of subjects.

The article concludes that “Iqbol” is a valuable regional source for studying how women’s economic activity was represented in the early post-Soviet period of Uzbekistan. At the same time, the newspaper predominantly published successful cases and gave considerably less attention to debt, failed enterprises, or the termination of business activity. Its evidence therefore requires comparison with official documents and other statistical or institutional sources. Used critically, the newspaper materials make it possible to reconstruct the forms of women’s economic participation that were publicly approved and regularly reported in Andijan in 2011–2012.

References:

1. Xudoyorov, N.M., Ro‘ziboyev, S.S. (2025). Tarixiy bilimda haqqoniylik va obyektivlik muammosi [The problem of truthfulness and objectivity in historical knowledge]. *Conference NUUz*. 1(1). Pp. 447-450.

2. (2001). *Asian Development Bank. Women in the Republic of Uzbekistan: Country Briefing Paper*. Manila: Asian Development Bank.

3. (2005). *Asian Development Bank. Uzbekistan: Country Gender Assessment*. Manila: Asian Development Bank.

4. Welter, F., Smallbone, D., Aculai, E., Isakova, N., Schakirova, N. (2003). Female Entrepreneurship in Post-Soviet Countries. In: J.Butler (ed.), *New Perspectives on Women Entrepreneurs*. Greenwich: Information Age Publishing. Pp. 243-269.

5. Welter, F., Smallbone, D. (2008). Women’s Entrepreneurship from an Institutional Perspective: The Case of Uzbekistan. // *International Entrepreneurship and Management Journal*. Vol. 4. No 4. Pp. 505–520.

6. Kandiyoti, D. (2007). Post-Soviet Institutional Design and the Paradoxes of the “Uzbek Path”. *Central Asian Survey*, 26(1), 31–48.

7. (2014). *Asian Development Bank. Uzbekistan Country Gender Assessment*. Manila: Asian Development Bank.

8. (2014). *United Nations Development Programme. Portrait of a Businesswoman*. Tashkent: UNDP.

9. (2018) *Asian Development Bank.* Uzbekistan Country Gender Assessment: Update. – Manila: Asian Development Bank.

10. (2019) *United Nations Development Programme.* Women Entrepreneurs in Uzbekistan: Challenges and Opportunities. Tashkent: UNDP.

11. Omeira, M. (2020). *Women and the World of Work in Uzbekistan: Towards Gender Equality and Decent Work for All*. Moscow: International Labour Organization.

12. Agadjanian, V., Makarova, E. (2003). From Soviet Modernization to Post-Soviet Transformation: Understanding Marriage and Fertility Dynamics in Uzbekistan. *Development and Change*. 34(3). Pp. 447-473.

13. (2011). O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2011-yil 7-fevraldagi PQ–1474-son “Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik yili” Davlat dasturi to‘g‘risida”gi qarori [Resolution of the President of the Republic of Uzbekistan No. PQ-1474 dated February 7, 2011 “On the State Program "Year of Small Business and Private Entrepreneurship”]. [Online]. URL: https://lex.uz/docs/-1745082 (Date of Access: 03.09.2025)

14. (2019). O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2012-yil 27-fevraldagi PQ–1717-son “Mustahkam oila yili” Davlat dasturi to‘g‘risida”gi qarori [Resolution of the President of the Republic of Uzbekistan dated February 27, 2012 No. PQ-1717 "On the State Program "Year of a Strong Family""]. [Online]. URL: https://lex.uz/docs/-2022620?ONDATE=07.05.2024 (Date of Access: 24.09.2025)

15. Akiner, S. (1997). Between Tradition and Modernity: The Dilemma Facing Contemporary Central Asian Women. In: M. Buckley (Ed.), *Post-Soviet Women: From the Baltic to Central Asia Cambridge*: Cambridge University Press. Pp. 261-304.

16. Abdullayeva, Z. (2011). 2011-yil – “Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik yili”: Fermerlik – farovonlik yo‘li [2011 – Year of Small Business and Private Entrepreneurship: Farming is the path to prosperity]. *“Iqbol” newspaper*. March 17.

17. Hayitboyeva, R. (2011). Fermer ayollarimiz: Elga suyanib, undan kuch olgan ayol [Our women farmers: A woman who relied on the people and drew strength from them]. *“Iqbol” newspaper*. June 9.

18. To‘ychiyeva, M. (2011) Ayol tadbirkor bo‘lsa... [If a woman is an entrepreneur...]. *“Iqbol” newspaper.* January 1.

19. Qambarova, D. (2011). O‘z biznesimni yo‘lga qo‘ydim [I started my own business]. *“Iqbol” newspaper*. March 17.

20. Keldiyev, Sh. (2011). Hunarli xor bo‘lmas: Chevar aya [A skilled person will not be humiliated: The seamstress mother]. *“Iqbol” newspaper*. November 24.

Muallif haqida ma’lumot:

SOBIROVA Dilfuza To‘xtasinovna – tarix fanlari nomzodi, Andijon davlat universiteti O‘zbekiston tarixi kafedrasi dotsenti. E-mail: dilfuza sobirova@mail.ru